

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

І.А. Рощик

Національний університет водного господарства та природокористування,
i.a.roshchik@nuwm.edu.ua

Інтелектуальний потенціал варто розглядати як фактор економічної безпеки держави, в першу чергу, тому, що він є основним джерелом інновацій, за рахунок впровадження яких відбувається прискорене й тривале зростання конкурентоспроможних економік [1], а економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [2].

По-друге, показники оцінювання інтелектуального потенціалу населення використовуються для визначення інтегрального індикатора економічної безпеки (рис., табл. 1). Проте, варто зазначити, що серед використовуваних індикаторів немає показників розвитку освіти, окрім загальної, структури економічно-активного населення за освітніми рівнями, а відтак, можна говорити лише про часткове врахування процесів формування і використання інтелектуального потенціалу населення.

Так, за рахунок «кількості студентів на 10 тис. населення» та «видатків на освіту, у % до ВВП» варто поповнити соціальну складову економічної безпеки, а за рахунок «частки населення з вищою освітою в економічно-активному населенні віком 15-70 років» – виробничу, врахувавши

при цьому загально визнане положення, що інтелектуальний потенціал – це важлива характеристика трудових ресурсів, які є одним із факторів виробництва.

Рисунок 1 - Частота (max=6 авторів) використання показників для оцінювання інтелектуального потенціалу держави (складено автором на основі [3])

Таблиця 1 – Індикатори оцінювання інтелектуального потенціалу в Методичних рекомендаціях оцінювання економічної безпеки [2]

№ в методичці	Складові економічної безпеки/ Індикатори	Ваговий коефіцієнт
5.	Інвестиційно-інноваційна безпека	0,1089
5.8	Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	0,0719
5.9	Відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету, % ВВП	0,0654
5.10	Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення, на 1 тис. осіб	0,0642
5.13	Відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та ін. технічних галузях, % ВВП	0,0703
5.14	Частка осіб, які повідомили, що за останні 12 місяців користувались послугами Інтернету, %	0,0516
8.	Соціальна безпека	0,1013
8.10	Загальна чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, % загальної чисельності постійного населення віком 6-17 р.	0,0544

По-третє, показники оцінювання інтелектуального потенціалу населення 2010-2015 р.р. суттєво пояснюють значення інтегрального індикатора економічної безпеки – коефіцієнти детермінації 33-67% (табл.2). Разом з тим, відповідні коефіцієнти детермінації значно зменшуються при збільшенні часового діапазону, що свідчить про необхідність перегляду вагових коефіцієнтів для індикаторів інтелектуального потенціалу в бік збільшення у зв'язку із суттєвим посиленням зовнішніх (трудова та освітня еміграція) і внутрішніх загроз (зменшення кількості студентів на 10 тис.

населення, чисельності зайнятих у сфері науки та наукового обслуговування на 1 тис. зайнятих, частки видатків на науку у ВВП).

Додатний знак коефіцієнта кореляції для всіх показників інтелектуального потенціалу свідчить, що вони прямо і тісно пов'язані із рівнем економічної безпеки, окрім частки населення з повною вищою освітою серед економічно активного населення. Цей зв'язок тісний, але обернений, що свідчить про наявність безробіття серед випускників ВНЗ, про недостатню якість освітніх послуг для генерації інновацій в економіці. Разом з тим, при збільшенні часового ряду значення цього коефіцієнту кореляції більше наближається до нуля, що свідчить про поступову адаптацію вищої освіти до потреб економіки.

Таблиця 2 – Кореляційна матриця зв'язку між показниками інтелектуального потенціалу та інтегральним індикатором економічної безпеки (складено автором на основі [4], [5], [6], [7])

Показники	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	Коефіцієнт кореляції	Коефіцієнт детермінації	2016/17	Коефіцієнт кореляції	Коефіцієнт детермінації
Кількість студентів на 10 тис. населення	557	519	488	463	393	375	0,758	0,574	372	0,541	0,293
Видатки на освіту, % від ВВП	7,4	6,6	7	7,3	6,4	5,7	0,582	0,338	6	0,582	0,338
Частка населення з повною вищою освітою серед економічно активного населення віком 15-70 років, %	25,8	26,8	27,9	27,8	30,8	33,9	-0,819	0,671	34,2	-0,512	0,262
Чисельність зайнятих у сфері науки та наукового обслуговування на 1 тис. зайнятих в економіці	16,5	15,9	14,8	14	13,9	13	0,680	0,462	9,9	0,184	0,034
Видатки на науку, % від ВВП	0,75	0,65	0,67	0,7	0,6	0,55	0,596	0,355	0,48	0,253	0,064
Рівень економічної безпеки	47	50	47	48	45	44	X	X	48	X	X

Список використаних джерел:

1. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2017–2018 / World Economic Forum. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/file/link/222830/file/1277.TIF>.
3. Ревак І. О. Інтелектуальний потенціал у системі економічної безпеки України: Дис... д-ра екон. наук: 08.00.03, 21.04.01/ Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2016. – 474 с. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/dis_revak.pdf.
4. Відповідь на запит до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України / Доступ до правди. – Режим доступу: <https://dostup.pravda.com.ua/request/38406/response/84230/attach/2/.PDF.pdf>.
5. Вища освіта в Україні у 2017: Статистичний збірник. – Київ: Державна служба статистики України, 2018. – 298 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Економічна активність населення України у 2017: Статистичний збірник. – Київ: Державна служба статистики України, 2018. – 205 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Статистичний збірник. – Київ: Державна служба статистики України, 2018. – 178 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>